

ТИФАНИ ТАВЕРНИЈЕ
П Р И Ј А Т Е Љ

Уредник
Корана Боровић

Наслов оријинала
Tiffany Tavernier, *Lami*

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2022.

Copyright © Sabine Wespieser éditeur, 2021.

Published by arrangement with SAS Lester Literary Agency & Associates

La publication de cet ouvrage bénéficie du Fonds « Danilo Kiš »
de l'Institut français de Serbie

Objavlјivanje ove knjige pomogao je Francuski institut u Srbiji
posredstvom programa za podršku izdavačima „Danilo Kiš“

INSTITUT
FRANÇAIS
Serbie

ТИФАНИ ТАВЕРНИЈЕ

Пријатељ

Роман

Са француској њрвела
Сара Ралић

ПРОМЕТЈ
Нови Сад

1

Субота је као и свака друга. Облачим се у помрчини, водећи рачуна да не пробудим Елизабет. У дну степе-ништа, Џулс нема. Обично ме је дочекивала уз радосни лавез. У кухињи палим апарат за кафу, вадим шољу из ор-марића. Кроз прозор, зора свиће, лишће храстова подрх-тава. Преко пута, нико још није устао. Тишина све испуња-ва. Када је Џулс угинула, Елизабет је била та која је хтела да је покопамо на гробљу за псе, она је такође и изабрала гроб. Бели. Сахрана је била лепа. Чак су и њене сестре дошле. Те вечери смо толико пили да су сви преспавали код нас, осим Гија и Шантал, наравно. Значило ми је што су дошли. Посебно Ги. Баш се мрцвари са Шантал и њеном депресијом. Мрцвари, да, то је права реч. Некад их чујемо како се свађају до касно, а онда ништа, прође. Нели, њи-хова куја, пре годину дана је то било. Стварно лоша срећа, толико ретко ико пролази овуда. Лудак који ју је згазио није ни оставио своје име, никад га нису нашли. Кују јесу. Бар оно што је од ње остало: гомила крварећег меса које смо Ги и ја закопали исте те вечери. Лопатом, у његовој башти. Једна од оних гнусних ноћи какву нико не жели да доживи. Ги је плакао у тишини, ја сам копао. Можда је зато Елизабет имала потребу да подигне догађај на виши ниво кад је дошао ред на Џулс. Да би надокнадила ту несрећу.

На столу, једна *Musca domestica* трља своје ножице, лако препознатљива по своја два велика црвена ока и си-вом трупу. Питам се да ли таквих има у Вијетнаму. Следећи пут кад нам се Марк буде јавио, питаћу га. Изгледа да му

се живот тамо чини сјајним. На фотографијама на Инстаграму стално је насмејан, што умирује Елизабет. Мене не. Зашто је морао да изабере ту земљу? Мом оцу сигурно не би било драго. И још тај посао, у том великом хотелу. Да ли се бар добро опходе према њему?

Напољу, небо постаје бледоружичасто. Ја никада нисам био нигде далеко. Једном, са двадесет и две године, неколико дана у Шпанији, и једном у Шведској са Елизабет. Онда се Марк родио. Није нам се више нигде ишло, евентуално на море, лети, са малим. Некад ми буде јако чудно кад помислим колико је далеко. Одједном осетим колико ми силно недостаје. А онда прође, као и свађе између Гија и Шантал. Мада, он већ годинама не живи са нама, али друго је то било, његов факултет, седнем у ауто и ето ме код њега. А сада, између нас чак ни време није исто и узалуд се чујемо преко Скуре-а, како време пролази, све мање тога имамо да кажемо један другоме.

На столу, мува одлеће и спушта се на прозор. Највише од свега волим ове сате када је све још увек непомично. Никакав звук аута, никаква звоњава телефона. Само споро свитање дана, пуцкетање грана на ветру. Испијам кафу у једном гутљају. После ћу ићи у своју шетњу дуж Оне¹. У ово доба дана, никада никога нисам срео, осим Шантал, једном. Таман се Сунце дизало. Налетео сам на њу, седела је поред воде, празног погледа. Њена испрепаданост кад ме је угледала. Није спавала целу ноћ, па је помислила

---

¹ Она (фр. Aune) је мала река која протиче департаманом Сарт у северозападном делу централне Француске. (прим. прев.)

да би јој пријало малог свежег ваздуха. Предложио сам јој да дође код нас на кафу. Упутила ми је чудан поглед, затим, одједном, устала и отишла. Елизабет каже да је то од лекова. Толико јаких да је понекад потребно неколико месеци да би се нашла одговарајућа доза.

Први зраци сунца обасјавају кухињу. Ускоро ћемо моћи доручковати на новој тераси. Колико посла само са раскрчивањем земљишта. Али успели смо, стубови су забодени, остаје ми само да поставим плоче. Моћи ћемо ставити и љуљашку као у америчким филмовима. Изнад ћу оставити простор за одлагање дрва, и у случају кише, чак сам планирао да направим надстрешницу. Поглед одавде је толико леп. Дрвеће, само дрвеће. То ме је и највише одушевило кад смо наишли на ову кућу. Та дивљина свуда наоколо. Не и Елизабет. Помисао на живот на толико осамљеном месту ју је плашила. Понуда је била тако добра, преклињао сам је да размисли. Осим што је била продата бадава и што је остављала толико могућности за разноразна преуређења, ова кућа се налази на само десет километара од фабрике у којој радим и на мање од осам километара од П, насеља у коме су Елизабет, као медицинску сестру, дочекали широм отворених руку. Да смо се одлучили за стан у граду, то би значило на десетине километара више сваког дана и много скученији простор. Упркос свему томе, Елизабет је оклевала и већ сам се спремао да одустанем кад је њена мајка споменула могућност да се купи пас. То је већ била права

чаролија. Са псом – али правим псом чуварем, а? – Елизабет је већ могла, да, могла је да замисли да ту живи.

Данима након усељења био сам толико узбуђен да сам се бацио на радове у нашој соби, затим у соби нашег малог, у купатилу, у дневном боравку у приземљу, у кухињи и у гаражи.

Данас имамо све то, чак и трећу собу коју је Елизабет, с обзиром на то да нема деце у кући, пре две године одлучила да претвори у атеље. У њему проводи све више и више времена како би сликала своја „откровења“ – хрпа облика и боја који мени ништа не говоре. Али добро, прија јој, поред свега што трпи на послу... У једном углу је задржала кревет; једна од њених сестара ту понекад преспава. Мој брат баш никад. Али он је друга прича.

Бацам поглед на други зидни сат. У Ханоју је скоро подне, улице су преплављене људима. Овде је трава још росна, а вилински коњици још спавају. На светлости рађајућег дана, све светлуца, чак и стене. Уз мало среће, ухватићу понеког рачића, и, ако вода није сувише хладна, окупаћу се, под заклоном дрвећа, тамо где је Она мало дубља. Биће леп дан данас. Небо је ведро. Поподне ћу извући велике мердевине и попети се да видим где прокишњава. Хоће ли Ги хтети да ми помогне да их пренесем? Чуо сам га ноћас, било је касно кад се вратио комбијем. Када се ствари превише захуктају са Шантал, он одлази, па се вози сатима да би се смирио. Сутрадан је увек тешко. Једном и ја да нисам дежуран. Отићи ћу ипак да окушам своју срећу, али не пре поднева. Ги је никаквог расположења ујутро. За све ово време сам успео да га упознам.

Навлачим чизме, обећавајући себи да ћу, по повратку, однети Лизи доручак у кревет. То ће бити прилика и да јој се увучем у постељу. Гунђаће што смрдим на муљ, а кад види да нисам заборавио пекмез, опростиће ми. Нешто мислим да имамо среће што се након свих ових година и даље тако јако волимо. И што водимо овај миран живот, иако се она сваке вечери враћа све исцрпљенија због прековременог рада и што је и мени све теже да се пробудим усред ноћи да бих хитно ишао у фабрику и поправљао неку машину кад год се поквари. Па ипак, то не може да се пореди са животом какав води један борац као што је мој брат, односно, са животом какав ја замишљам да он води по свим тим далеким земљама. У ретким приликама када разговарамо, не усуђујем се да га испитујем, а он сам по себи, никад ми о томе не прича. Ништа ни од жене, ни од детета.

Грабим јакну, спремам се да отворим врата. Шта, нека бука мотора, и то не само једног возила. Али овде су само наше две куће. Шта би ово могло да буде? Отварам врата, откривам, пренеражен, једно, два, три, четири, пет, шест пандурских возила у пратњи амбулантних кола, како се сјурују. У истом тренутку, видим како из шуме искаче двадесетак мушкараца са шлемовима, типа специјалне јединице жандармерије, спуштених визира, у непробојним прслуцима, с оружјем у рукама. Призор је толико нестваран да се питам да нисам жртва халуцинације. У облаку прашине, сва та возила се паркирају пред Гијевом и Шанталином кућом.

– Господине, не можете остати ту.

Одскачем уназад, погледа упереног у мушкарца који стоји преда мном.

– Капетан Бретан, национална жандармерија.

Иза његових леђа, специјалци су, у клечећој позицији, спремни за паљбу, окружили Гијеву и Шанталину кућу. Шта...

– Господине?

У мојој глави је неописив вртлог. Његово чело, тако велико, тако јасно.

– Колико је особа тренутно код Вас?

Посматрам га, збланут.

– Господине, молим Вас.

Пронаћи речи. Простор речи. Њихов логични след.

– Ја... само моја жена на спрату и ја, али... али, шта се дешава?

Баца поглед на прозор на спрату, одмерава у делићу секунде раздаљину између наше две куће.

– Не брините, само хоћемо да се уверимо да вам се ништа неће догодити док траје наша интервенција.

– Која интервенција? Шта је све...

– Господине, немамо времена.

Иза његових леђа, четири наоружана специјалца се у трку приближавају Гијевој и Шанталиној кући.

– Је л' ово код наших комшија? Зато што су то наши пријатељи, знамо се већ неко време...

Скоро да имам жељу и да додам причу о томе како је вода процурила на крову, о великим мердевинама које не могу да пренесем сам. Његово запрепашћење ме нагло зауставља.

– Ваши пријатељи?

Па да, наши пријатељи, косилица, партије карата, сунцобран, роштиљ, има ли шта нормалније, нигде ниједне друге куће километрима, зашто онда таква пренераженост, одједном бих да га продрмам, шта им се догодило? Само што речи не излазе. А сада и тај начин на који ме гледа. Као да ми замера... Као да је прекасно...

– Па да, Ги и Шантал, па?

Глас му се смирио.

– Слушајте, нека Ваша жена сиђе, до даљњег не излазите из куће и не приближавајте се ниједном прозору, разумете?

2

Елизабет ме гледа и ништа не разуме. Шапућем јој да су ту пандури, свуда пандури, да делује озбиљно, јако озбиљно штавише, да мора сместа да устане из кревета. Устаје у скоку, облачи кућну хаљину, прати ме, рашчупане косе. На врху степеништа, остаје у грчу угледавши једног специјалца. Исти ужас ме је обузео тренутак раније. Наше две куће на овако мирном месту... Мора да се нешто баш чудно догодило Гију и Шантал, кад је доведена чета војника. Пожелео сам да побегнем. Уместо тога, остао сам као скамењен на прагу, покушавајући да се смирим како знам и умам. Своје срце пре свега. Лупање срца. Права експлозија. Као да је већ знало природу ствари које су се догодиле. Нешто језиво што нисам могао, што нисам желео да замислим.

А сада и Елизабет, поред мене, стропоштавајући се низ степенице. Она, иначе тако радосна. Толико мушкараца на једну тако малу кућу. Да их није неко убио? У приземљу, специјалац, у непробојном прслуку, подигнутог визира, прстом показује на дневни боравак.

– Лезите на тепих.

Само, Елизабет се тек пробудила. Информација пребрзо стиже.

– На тепих, али зашто?

– Не брините, госпођо, радимо то из предострожности, у случају да се закува преко пута.

– Како то мислите, преко пута?

Малтене је вриснула. Одговара јој да јој не може ништа више од тога рећи. Она се окреће према мени.

– То је код Гија и Шантал?

Дајем јој потврдни знак и видим како јој се зенице шире. Специјалцу стиже наређење под шлемом.

– Сада лезите.

Желео бих да га питам да ли је то због метака које планира да испали, или због залуталих метака који би могли бити испаљени с друге стране, да ли је већ био у сличним ситуацијама, да ли зна јесу ли Ги и Шантал још живи, да ли...

– Господине, сарађујте, молим Вас.

Све делује толико апсурдно, пре свега он, који би ми син могао бити, шта га је навело да изабере то занимање, онда нас двоје, запрепашћени, а у својој кући. Својој кући. И ја, који сам увек смирен, и пред најгорим претњама, на пример када постоји ризик да одређена машина у фабри-

ци експлодира, одакле сада овај утисак да се све распада, као да знам да је битка унапред изгубљена. Клинац инсистира.

– Господине...

Зна ли барем колико дуго ћемо морати остати овако? Труди се да му глас звучи што је озбиљније могуће и одговара ми да не зна, не, опет ми показујући на тепих на коме Елизабет већ лежи:

– Можете ли се сад придружити својој жени?

Извршавам наређење.

– Мораћу се удаљити, не устајте ни под каквим изговором и не правите буку док неко не дође по вас.

3

Лежећи поред Елизабет, препричавам јој, тихо, како су се ту сјурили аутомобили, па амбулантна кола, па наоружани мушкарци који су искочили из шуме. Избегавам да поменем колико је полицајац био пометен кад сам му рекао да смо блиски с Гијем и Шантал, све због тог лошег предосећаја који од тад лебди у мени. Она се пита да није реч о крађи која је кренула по злу. Тешко могу у тако нешто поверовати. Не шаље се толика војска због лопова.

– Неки лудак их је можда напаствовао?

Лудак у овој недођији?

– А да нису наоружани провалници? Којима није пошло за руком, па су код њих нашли уточиште?

Хтео бих да уђути. Да све постане стварно као малочас у кухињи.

– Тијери, знам, бегунци из затвора.

Затвореници, можда не греши, то би могло да објасни присуство специјалаца. Пребледела је одједном.

– Не, терористи!

Тај страх у њој. Устати, изаћи из куће, винути се у висине, лебдети над светом.

– Терористи који су баш овде набасали пешке усред ноћи?

– А зашто да не!

Не одговорити. Гледати у завесе, преливање дана по завесама у нади да ће заћутати. Али њена мисао се захуктава, све измиче контроли. Све ужурбанијим гласом, пита се колико бомби имају код себе, да ли ће на крају крајева све дићи у ваздух, па зар не би онда било боље оглушити се о наређење као ретки преживели након кула близнакиња који су, мимо наређења, отишли са својих спратова! Указујем јој на то да, напротив, напољу има више од двадесет снајпериста елитних јединица који неће оклевати да је узму за мету. Гризе се за усну, па ми прича о Шантал која се након овога неће повратити, о Џулсином мирису који јој недостаје, како јој се пишки, како би желела да су сестре сад уз њу, о Марку који још увек не зна шта се управо дешава, *али шта се у ствари дешава?* Како ће морати позвати Марка и како... Речи јој грцају у грлу. Сламају се. Увиђам колико се погубила и осећам још већу вртоглавицу. На мање од тридесет метара, ми смо ти које је *ово* задесило. Привија се уз мене.

– Ништа се не чује, мислиш да је то нормално?

Као и она, и ја сам очекивао експлозију наређења, паљби, испалених метака. Шта чекају? У дневном боравку насиље бих могао готово додирнути. Вихор који се са зида на зид сурвава. Грлим Елизабет, сву пажњу усмеравам на зид са телевизором на коме се обликује, у одразима дана, небројено мрља, које како се појаве, тако нестају у непрестаном плесу. Како ће се ово завршити? Имам шест година. На врховима прстију, отварам врата собе у којој лежи отац моје маме. Лагано му се приближавам, питајући се зашто су завесе навучене и сав намештај прекривен црним чаршавом. Нагињем се да му нешто кажем. Усне му се не померају. Подижем му капак и угледам бело око. Деда? Нешто у мени се отвара. Нека уста која ме, вртоглавом брзином, грабе и увлаче надолу. Одскачем уназад, обарам вазу. Трчим док не изгубим дах.

– Причај са мном, Тијери, остани са мном.

Показујем јој малу пукотину која се шири на плафону, питам се да ли је то због земљишта које се помера, замишљавам на тренутак, кућу напрслу на све стране. Још више се привија уз мене, признаје да би се радо помолила, не зна више како се то ради. Хоће ли после овога и даље желети терасу? А Ги, велике мердевине? Кад се сетим да сам хтео да устанем ноћас кад сам га чуо да долази. Ти типови би се можда уплашили и... Опет видим Абданово тело, Џулсино тело.

– Јеси ли чуо?

Да, чуо сам и ја затварање врата од аута, сада и друга, па трећа, након чега је уследило паљење мотора и јурњава. Је ли могуће да су отишли тако брзо? Напола се поди-

жем. На крају пута, у кривини, шкрипа гума заглушује на тренутак завијање сирена.

– Готово је, можете устати.

Појављује се нечујно, полако скида шлем, испод којег се појављује плава коса, натопљена знојем.

– Опасност је у потпуности отклоњена, немате више чега да се плашите.

– Али... наше комшије?

– Останите ту, капетан Бретан ће доћи да вам изложи ситуацију.

4

– Ухапшени?!

Капетан не одговара одмах, па помишљам да нисам добро чуо. Елизабет, у налету нервозе, почиње лудачки да се смеје.

– Не они, не... Још у каквом је стању Шантал...

И мени скоро дође да се смејем. Поглед који ми упућује полицајац нагло ме зауставља.

– Разумем, у шоку сте, пријатељи су вам.

Начин на који наглашава реч „пријатељи“. Неми бес куља у мени. Елизабет почиње да плаче. Узимам је за руку, нежно је опомињем да се савлада. Гледа ме изгубљено.

– Али, Ги... Шантал... не, немогуће, и шта су уопште урадили?

Тај трачак презира у очима капетана. У стварном животу, оном у ком се иде на посао и суботе проводе на обали Оне, истерао бих га напоље, али сад смо прешли на неку

другу страну, и он ми је потребан. Узима столицу и приближава нам се.

– Откад се познајете?

С обзиром на то како Елизабет уврће руке, одлучујем да одговорим уместо ње. Иначе ће пући.

– Откад су купили ту рушевину преко пута и преуредили је. Пре нешто више од четири године.

Окреће се ка њој.

– Госпођо, слободно реците ако се не слажете, или ако желите нешто да додате.

Једва чујно изговара једно „да“ и стварно не знам шта ме је задржало да му не кажем колико је она осетљива, моја Лиза, најмања пуцњава у филму, најмања рана, па чак и код животиње, док на послу, никад, као да је њена болничка униформа штити, и исто тако чим треба некоме хитно пружити помоћ, на школској приредби прошле недеље, крв која је прштала из прста оног клинца, била је толико сјајна, док овде, код куће, права балавица, али како то објаснити пандуру, посебно овом, главоњи, то сам схватио чим сам га угледао, још сноб, тако самоуверен.

– Откад их познајете, да ли сте приметили нешто чудно код њих? У њиховом понашању, на пример.

– Не, не баш, односно, да, Шантал је све лошије... и њихове свађе такође, све чешће.

– Ништа друго?

Поново зауздати ту мешавину страха и беса који ме обузимају.

– Дискретни су, а Ги је увек спреман да учини услугу.

– Нисте приметили ништа ненормално у њиховом понашању?

Ништа не записује, не снима, изучава сваку моју, па и најмању реакцију.

– Не, осим што је Ги био напетији него обично последњих недеља, али имајући у виду Шанталино стање... Њена депресија их је тиштила, ако ме разумете?

Не, он не разуме, а можда га и баш брига, или не жели да разуме.

– Када сте их последњи пут видели?

– Гија прексиноћ кад сам се враћао с посла. Поправљао је свој комби у гаражи, понудио сам му помоћ, али је рекао да нема потребе.

– А Ви, госпођо?

Сузе јој нагло навиру. Окреће главу да би их зауставила.

– Њега у среду... Кретала сам на посао, био је у башти, поздравио ме је.

Поново се окреће ка мени.

– А Шантал?

Да ли ми је толико грозан због те његове безобзирности или због мог страховања?

– Пре два дана, она нам је куцала на врата, није имала више шећера, хтела је да направи колач.

– Колач!? Од чега колач и за колико особа?

Гледам га, збланут. Шта је ово, је л' се он шали с нама?

– Немам појма, шта ти кажеш, Елизабет?

– Хмм... мислим да је спомињала чоколаду... а што се тиче количине... сто педесет грама шећера... рекла бих колач за четворо...